

RAHVALIK LOOMATERVISHOIU KIRJAVARA

— 3 —

Loomatervishoiu Peavalitsuse väljaanne

Loomariigist kahjurid koduses majapidamises

(Rotid, hiired, kärbsed, prussakad, lutikad)

A. O. Ojasalu

KIRJASTUSÜHISUS „AGRONOOM“ — TALLINNAS
1928

A. O. Ojasalu

Loomariigist kahjurid koduses majapidamises

(Rotid, hiired, kärbsed, lutikad, prussakad)

SISSEJUHATUSEKS.

Inimkond on aastatuhandete jooksul võitlust pidanud looduses tema vastu esinevate kahjulikkude olevuste vastu, niihästi kiskjate loomade vastu metsades kui ka nägematute pisiolevuste vastu, kes on alaliseks hädaohuks niihästi inimese enesõ kui ka ta koduloomade elule ja tervisele ning kes tekitavad suurt kahju ta majandusele.

Hariduse ja kultuuri arenedes on inimkond paljude looduses esinevate kahjurite üle võidu saand. Kuid suur, väga suur on veel mitmet liiki loomakeste arv, kes siginedes meie kodudes majapidamises mitte ainult meie kodust elu ebameeldivaks ei tee, vaid ka meie eneste ja meie majanduslikkude tarbeloomade tervise püsisasse hädaohtu asetavad ning meile muul viisil suuremat ainelist kahju toovad kui meie seda sagedasti aimamegi.

Käesolevas raamatukeses tahaksime juhtida lugejate tähelepanu loomakestele, kes esinevad

meie maal üldiselt peaaegu igalpool, ning kelle vastu meil laiemas ulatuses seni kuigi tõsiselt midagi ette ei ole võetud. Need oleksid rotid, hiired, kärbsed, prussakad ja lutikad.

Haritud Lääne-Euroopas, eriti aga Põhja-Ameerika ühendriikides, on niihästi valitsusasutiste algatusel tehtud selgitustöö mõjul kui ka rahva enese elaval kaastegevusel, eriti aga heade rahvakoolide mõjul, nii kaugele jõutud, et nimetatud koduloomakesi kaugelt suurem osa uuema põlve rahvast ainult veel nimepidi tunneb. Seal loeb iga kodanik oma õiguseks nõuda, et ta kodu oleks ses suhtes puhas. Kuid seal loeb ka iga kodanik oma kohuseks viibimata sedaliiki kahjurite vastu tegevusse astuda, kui nad tema kodus või selle ligikonnas ilmsiks juhtuvad tulema.

Mida kaugemale aga ida poole, mida madalam rahva hariduslik tasapind, seda pahem on selle poolest lugu. Oma kodumaa kohta peame kahjuks tunnustama, et idamaised mõjud meisse ses asjas püsivad jäljed on jätnud. Lohakus ja ükskõiksus puhtuse ja tervishoiu küsimusis on meil laialdaseks nähteks.

Kuid nii ei tohi see jääda. Meie rahva kultuurilise arenemise, meie tervishoiu olude paranemise ja ka meie rahva hea nime pärast haritud rahvaste peres, on tungivalt tarvilik, et algaksime hoogsasti üle maa võitlust kõige pealt meie majapidamisi reostavate ja inimeste ja koduloomade tervist alaliselt hädaohtu saatvate loomariigist kahjurite vastu.

Järgnevail leheküljil tutvuneme vähe ligemalt, kuidas oleks võimalik rottide, hiirte, kärbsede, prussakate ja lutikate siginemist takistada ning neid hävitada ning mida iga kodanik ses asjas oma ligemas ümbruses omal algatusel ära võiks teha.

ROTID JA HIRED.

Üheks vastikumaks ja jälgimaks kahjuriks loomariigis kahtlemata on rott. Juba puht väliselt on see loom oma hiigla pika sabaga — keha ühes sabaga on 30 sm pikk — koreda karvaga, kavala, tigea ja ahne vaatega, jälk. Samane on ka selle looma eluviis. Ta sööb ja hävitab kõike, mis vähegi närida annab, mitte ainult puhtaid toiduaineid, vaid ka igat raiska. Ka riided, nahad, isegi metallid, nagu tinast ja vasesest torud, närib ta puruks. Ka elusloomadele ei karda ta kallale tungida. Hobuste eest sööb ta künast kaerad ära, sellejuures hobust hammustades ja vihaselt pähe hüpates, kui hobune ligidale usaldab tulla. Magavatel sigadel närib ta kõhu alt tükid välja jne.

Rotid on ka kardetavamateks haiguste, niisästi inimese kui loomade haiguste, edasikandjateks. Raske triihiinihaigus, mis eriti hädaohtlik sigadele kui ka inimestele, levib rottide kaudu. Asjaomased tõendavad, et näiteks suuja sõrataudi levimises just rotid väga olulist osa mängivad. Taudi kohtades tarvitatakse nimelt ruumide puhastamiseks ja desinfitseerimiseks rohtusid, mis haisevad. Rohu lõhna kardavad aga rotid, selles ka enestele hädaohtu aimates, ning nad rändavad edasi järgmisse peresse, kus taudi ja sellega ka rohtude lõhna ei ole. Ühtlasi viivad nad aga taudiidud sel teel enesega kaasa. Kahju, mida rotid üle maa rahvamajandusele sünnitavad, on hiigla suur, rääkimata alalisest taudi hädaohust ja mustusest, mida nad tekitavad (surras näiteks levitavad nende korjused kaua aega hoonetes paha haisu).

Rott on oma nähtava kohmakuse peale vaatamata siiski väga kaval ja osav loom. On

tähele pandud, et rott toore kanamuna keldrist treppi mööda üles pööningule viib, ilma et ta muna sellejuures katki teeks. Mürgistatud foiduained jäetakse rottide poolt puutumata niipea, kui märkavad, et see nende kaaslaste ter-visele pahasti mõjub. See asjaolu raskendab ka rottide vastu võitlemist märksa.

Ka rottide sigivus on haruldaselt suur. Emarott poegib aastas 6 korda, tuues igakord keskmiselt 10 poega. Kuna aga noored juba 4 kuuga suguküpseks saavad, siis võib arvata, kui hädaohtlikuks rotid juba selle pöörase sigi-nemise tõttu saada võiksid, kui mitte meie õn-neks suur osa nende poegadest enneaega hukka ei saaks. Sest ka neil on omad vaenlased, nagu kassid, koerad, tõhud, öökullid jne., kes ligi pääsedes neid kohe murravad.

Rottide hävitamine olgu laiaulatuslik.

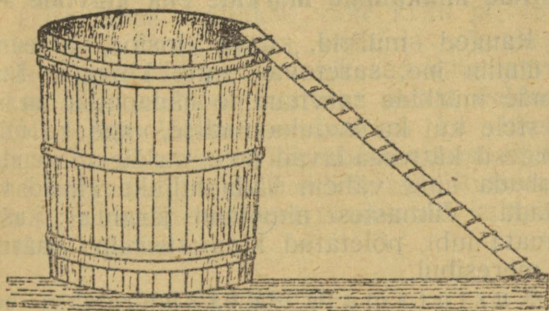
Rottide hädaohtu ära tundes on mitmed riigid nende vastu tõsisemaid abinõusid otsima hakanud. Taani- ja Inglismaa on niikaugele läinud, et rottide hävitamine seaduse poolt sundslikuks on tehtud. Riik kannab sellejuures osa kulusid. Paljudes teistes riikides on sama-sugused kavatsused käimas. Meie seadusand-lus ei ole aga veel mahti saanud sedalaadi kü-simustega tegutseda.

Peaksime enne kui seadus meid selleks sundima hakkab, vabatahtlikult ühinema ning neile vastikuile vaenlasile sõda kuulutama. Rottide vastu võitlemisel on nimelt tähtis, et seda teatud raionis kõigis majapidamistes kor-raga alatakse. Neid üksikuist majapidamistest välja saada ei ole, nagu juba eespool nägime, mitte väga raske. Juba haisevate ainete mõ-

Jul rändavad nad naabri peresse. Kuid sealt tulevad nad mõne aja pärast kindlasti jälle tagasi. Sellepärast peaksid rottide hävitamiseks ühinema terved asundused, külad ja vallad; siis annaks võitlus ka juba nimetamisväärt tagajärgi.

Rottide vastu võitlemine on peamiselt järgmine.

Kõik käigud ja urud, kus rotid liiguvad, tuleks täis toppida takuga ja kaltsutükkidega, mis

Joon. nr. 1. Rottide hävitamiseks seatud tünn.

niisutatud on kas nafta, lambiõli, tõrva või karbiidiga. Edasi tuleks üles seada ka rottide püünised. Neid on kauplustes olemas väga mitmesuguseid süsteeme ja mitmesuguse hinnalisi. Nimetame siinkohal üht väga lihtsat kodust püüdmise abinõu, millega sagedasti korda läheb öö jooksul mitukümmend rott kinni püüda. Võetakse keskmise suurusega puust tünn (v. pilt), täidetakse viimane poolestsaadik veega ning pannakse vee peale vähe

heimu või põhku ja haganaid. Haganate peale raputatakse mõned jämedamad viljaterad ja 2—3 tilka aniisiõli. Tünni najale asetatakse üks või mitu lauda, milledele põiki astmete viisi pilpad peale löödud. Laudu mööda sammuvad rotid üles, aniisi lõhna armastavad nad väga, see meelitab neid ligi. Nad hüppavad, vett haganate all mitte nähes, tünni ning upuvad. Vesi tünnis tuleb võimalikult iga päev uuendada; kui seda mitmeks päevaks tahetakse jätta, siis peab veele vähe soola juurde lisama, muidu tekib lagunevatest korjustest paha hais.

Rottide hukkamine mürkide ehk kihvtide abil.

Kanged mürgid, nagu fosfor, arseenik, strühniin jne. suretavad rotte kiiresti. Kuna nende mürkide tarvitamine hädaohtlik on inimestele kui ka koduloomadele, nad ka mitte kergesti kättesaadavad pole, on õigem nendest loobuda ning vähem hädaohtlikke aineid tarvitada. Viimastest nimetame järgmisi: kustutamata lubi, põletatud kips, süsihapu baarium ja meresibul.

Kustutamata lubi hõõrutakse peeneks pulbriks, segatakse pool osa peent suhkrut juurde ning mõni tilk aniisiõli. Segu pannakse taldrikutega kohtadesse, kus rotid liiguvad. Seda segu söövad rotid ahnelt. Ta tekitab neil janu, mille järele nad hoonetest välja jooksevad vett jooma. Vett juues surevad nad.

Kips segatakse jahuga. Ühe osa jahu kohta tuleb võtta kaalu järele 15 osa sõelutud kipsipulbrit, millele veel vähe suhkrut juurde lisatakse. Edasi toimitakse samuti, nagu eespool lubjaga kirjeldatud.

Süsihapu baariumi soovitakse järgmiselt tarvitada: võe-

takse kogu järele $\frac{1}{3}$ baariumi ja $\frac{2}{3}$ jahu, lisatakse umbes $\frac{1}{10}$ osa peeneks hakitud liha või rasva juurde ning viimaks niipalju vett, et paras paks tainas saab. Tainast valmistatakse väikesed õhukesed koogikesed, viimased kastetakse veel sula rasva sisse ning siis paigutatakse koogid igale poole rottide asukohtadesse, võimalikult kahvli või tangide abil, et inimese näppude lõhn mitte juurde ei jääks, sest rotid kardavad seda. Baarium toimib mürgina ka inimesse kui loomadesse, sellepärast sellega talitades ettevaatust.

Meresibula tarvitamine on järgmine: Võetakse 3 osa peenekshõõrutud sibulat, 1 osa jahu, lisatakse vähe kriiti ja vett juurde, kuni paras tainas saab, ja viimasest valmistatakse väikesed koogikesed ning tarvitatakse nagu eespool baariumi kohta öeldud.

Kõik eespoolöeldu on maksev ka hiirte kohta, selle vahega, et hiired iseenesest mitte inetud loomad ei ole ja nendest esile kutsutav kahju ja hädaoht rottidest sünnitatud kahjuga võrreldes vähem on.

KÄRBSED.

Inimesi kui ka loomi vaevavaist ja piina-vaist putukaist kuuluvad tüütavamate hulka kärbsed. Nimelt suvisel, soojal ajal. Kuid kärbsed ei ole mitte ainult tüütavad rahurik-
kujad, vaid ka kardetavad haiguste ja taudide levitajad. Oma eluviisi poolest on kärbes päris elukutseline mustuse ja roppuse harrastaja. Ta toidab end inimese kui ka loomade väljaheiteist, igasugu roiskunud looma kui ka taime kehaosadest, higist, verest, mädast jne. Ei põlga aga muidugi ka inimeste ja loomade toitu, kui aga ligi pääseb. Ümber lennates, mustusega kokku puutudes, kannab ta igat jäl-

kust oma jalgadega edasi, ühtlasi iseenese väl-
jaheiteid igale poole jättes, kus ta aga viibib.
Kui silmas peame, et kärbseid suvisel ajal tu-
handetena meie eneste kui ka meie loomade
asulatesse tungib, siis on arusaadav, et „ro-
pendus“, mida nad sünnitavad, üsna põhja-
lik on:

Kuid kogu see kärbseist laialikantav mus-
tus ei ole mitte ainult vastumeelne ja jälk, vaid
arusaadaval viisil ka tervishoiuliselt kardetav.
Haiguste levitamise seisukohalt on iseäranis
kardetavad just loomakärbsed, sest et nad
looma verd imedes, taudiidusid otseteed edasi
istutada võivad. Taudide ilmumise puhul on
kärbsed meie kardetavamaks vaenlaseks.
Tähtsamaist taudidest, mida kärbsed edasi
kanda võivad, tuleks nimetada: siberikatku ehk
põrnataudi, suu- ja sõrataudi, tiisikust, hobuste
tatitaudi kui ka peataudi ning mitmeid teisi.

Ka otsekohene majanduslik kahju, mida
kärbsed sünnitavad, ei ole mitte väike. Nii
näiteks on saksa õpetlased tähele pannud, et
iehmade piimaand kärbsterikastes lautades
langeb 40—60% võrra, võrreldes lautadega,
kus kärbseid ei ole.

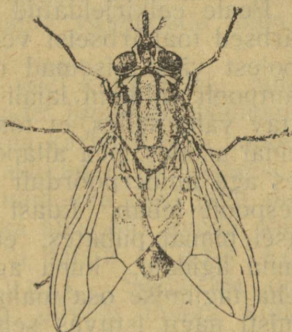
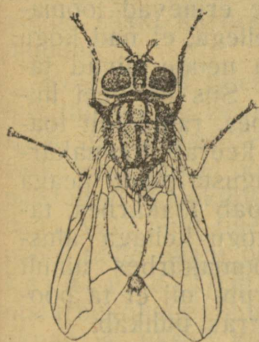
Kärbeste hävitamine ja nende eemaletõrju-
mine on seepärast tarvilik niihästi tervishoid-
likult kui ka majanduslikult ja kultuuriliselt
seisukohalt.

Meie maa kaks tähtsamat kärbseliiki.

Meie maal esinevaid kärbseliike on võrdle-
misi palju, üle kümne. Tegelikult on kõige
suurema tähtsusega aga harilik, peasjali-
kult inimese eluruumides asuv, toakärbes
(*musca domestica*) ja looma- ehk kurikärbes,

nagu rahvas teda ta valusa torkamise pärast nimetab (*stomoxys calcitrans*).

Mõlemad kärbseliigid on välispidi õige sarnased. Olulisemaks vaheks on neil see, et toakärbes (pilt 2) ei torka, nii siis ka läbi inimese-

Joon. nr. 2. Toakärbes. Joon. nr. 3. Loomakärbes.

ega loomanaha verd imeda ei saa. Temal on toitmiseks olemas pika keelega suuvärk. Keele abil imeb ta vedelat toitu; kõvemat toitu sülje abil niisutades, saab ta ka sellest jagu. Nii sööb toakärbes kõike seda, mida inimesegi.

Loomakärbes (pilt 3) toidab end aga peamiselt loomade vere imemisest. Tal on selleks pea esipoolel torkav lott olemas, mille ta läbi naha puurib, sel teel verd imedes. Enese täisimemiseks kulub kärbsel kuni 30 minutit aega. Loomakärbse torkamine on õige valus. Kui loomakärbes verd imeda ei saa, vaid sunnitud on muu toiduga läbi ajama, siis sureb ta keskmiselt 10 päeva jooksul.

Sügisepoole, kui õhk väljas ja ka loomalautes jahedaks muutub, tungivad looma-

kärbsed suuremal hulgal ka inimese eluruumidesse. Siis öeldakse, et kärbsed vihaseks läinud, näevad kadu. Lugu seisab aga selles, et toakärbeste hulka on ilmunud rohkem torkavaid loomakärbsed. Toakärbsed ei torka millalgi. Nad tüütavad ainult oma ronimisega.

Peale eelkirjeldatud vahe erinevad loomakärbsed toakärbseist veel sellega, et nad kogu poolest vähe pisemad on ja nende tiivad tagantpoolt rohkem laiali on. Siis on veel huvitav vahe selles, et toakärbes, rahulikult toaseinal asudes, pea allapoole keerab, loomakärbes aga ümberpöörduvalt niisugusel puhul peaga ülespoole lebab. Edasi tõmbab toakärbes, tassel pinnal puhates, end kogu kehaga aluspinna ligidale, kuna aga loomakärbes ainult keha tagumise osa maha surub, nii et ta poolenisti nagu istuvas seisukorras puhkab.

Kärbeste siginemine on muinaslooliselt rohke. Emakärbes muneb suve jooksul umbes 10 korda, igakord 100—200 muna. Soodsas olukorras muutub muna harilikult juba teisel päeval tõuguks ehk vastseks, see omakorda 10 päeva pärast pruuni kestaga kaetud tünnisarnaseks nukuks, millisest jällegi 10 päeva pärast valmis siginemisvõimeline kärbes ilmub. Nii võib üks kevadine emakärbes suve lõpuks mitme miljoni järeltulija esiemaks muutuda. Sellest näeme, kui tähtis on nimelt kevadiste esimeste kärbeste hävitamine.

Kärbes muneb oma munad peamiselt loomahõnnikusse, väljaheidetesse, kui ka prügikastidesse, milles kõdunevaid aineid leidub. Nendes kohtades leiab aset ka kogu kärbse arenemiskäik kuni küpsuseni. Ka ületalve arvatakse kärbsed peaaesjalikult sõnnikus nuku kujul elavat.

Missuguste abinõude varal oleks võimalik kärbeste nuhtlusest pääseda?

Kahjuks peame tunnistama, et seni korda ei ole läinud kärbeste hävitamiseks ja nende täielikuks eemalätõrjumiseks kindlaid vahendeid leida. Kuid mõnesuguste abinõude varal võime siiski kärbeste hulka vähendada miinimumini.

Kõige pealt tuletame veel kord meele, milline tähtsus on kevadkuudel ilmuvate esimeste kärbeste hävitamisel. Kuna kärbsed ikka hoone päikesepaistelisel poolel asuvad, ei tohi päikesepaistelisel majaküljel aknaid ega uksi lahti pidada, vaid neid tuleb ikka alles siis avada, kui päike neile enam peale ei paista. Kärbsed kardavad tõmbetuult. Seepärast on otstarbekohane õhtuti ja pilvise ilmaga kõik aknad ja ukсед korruga avada, nii et tugev tõmbetuul tekiks; see viib hulga kärbseid enesega kaasa. Kärbsed ei armasta sinist valgust. Otstarbekohane on seepärast laudaaknad suveks siniseks värvida. Kõige kergem on seda teha lubjaveega, mille hulka vähe pesusinet on lisatud. Samal põhjusel on ka soovitatav sein sinakaks lubjata. Eemalepeletavalt mõjuvad kärbestele ka mõnesugused ained, mida seinte lupjamisel lubjavee hulka tuleb lisada. Niisuguseist aineist tuleks parematena nimetada maarjajääd ja kreoliini. Esimest tuleb lisada pange vee kohta 1 nael, teist aga $\frac{1}{4}$ naela.

Kärbseid kinni püüda võime õige edukalt, tarvifades mõnesuguseid kleepuvaid aineid, kuhu nad külge jäävad. Parema seguna seks otstarbeks võiks järgmist soovitada. Võetagu 2 naela kolofoniumi ehk vaiku ja pool liitrit riitsinusõli. Segatagu mõlemad ained, neid kat-

las palavaks ajades, kuni segu umbes siirupi paksuse omandab; seda segu tõmmatagu väikese harja abil paberile — võib ka vana ajalehepaber olla — või ka puupilpaile ning paigutatagu mitmele poole ruumides, kus kärbsed asuvad. Mürkained, mida toakärbeste hävitamiseks eduga tarvitatakse, loomalautades suuremat tagajärge ei anna, sest et loomakärbsed peale vereimemise muust toidust suuremat ei hooli. Samuti on ka mitmesuguste püüdmisaparaatide tarvitamine loomaasulates tülikas.

Kõige olulisemaks osaks kärbeste vastu võitlemisel jääb aga nende arenemise katkestamine tõugu- ja nukuajajärgul sõnnikus. Selleks tuleb kõige pealt hoolsat puhtust pidada hoonete ümbruskonnas. Igasugune sõnnik ja prügi kui ka inimeste ja loomade väljaheited tuleb kindlaisesse sõnniku- ja prügikohtadesse koondada. Sõnnik ja prügi kui ka väljakäigukohad tuleb aga suvisel ajal vähemalt 1 kord nädalas aineiga üle kallata, mis kärbsetõukude arenemist takistavad. Niisuguseist aineist tuleks kohasemaks nimetada lubjavesi (1 osa kustut. lupja ja 3 osa vett), millele vähe petrooleumi hulka on lisatud ja kainiit. Wiimast võib kuivalt sõnniku peale riputada. Need ained ei riku mitte sõnniku väärtust, vaid tõstavad seda. Uusi kärbsed aga, kui neid aineid eelkirjeldatud viisil tarvitada, enam juurde ei sigine ja see on kärbeste vastu võitlemisel kõige olulisemaks võiduks.

LUTIKAD.

Putukatest ja söödikutest, nagu prussakad, kilgid, kirbud, täid, kärbsed jne., on kahtlemata lutikad kõige tüütavamad ja ka kardetavamad.

Kartes valgust, peidab lutikas end päeval tubades leiduvate pilude ja pragude vahele, tapetide taha, voodisse, mööblitesse ja riietesse, asudes öösel oma ohvrite, niihästi inimese kui ka majas viibivate loomade kallale. Loomadest on eriti sulgloomad, kodujänesed, rotid ja hiired lutikate poolt armastatud. Nagu teada, kukutab lutikas end öösel laest oma magava ohvri peale, kui ta teisel teel sellele ligi ei pääse.

Lutikas ei ole mitte ainult tüütav selle läbi, et ta öörahu rikub ja korteris, eriti magamis- asemel, mustust sünnitab, vaid ta on inimese tervisele väga kardetav loom. Kui vereimeja, kannab ta edasi mitmesuguseid vere- ja nahahaigusi, paiseid, pidalitõbe, kuid ka tiisikust jne. Sellejuures on lutikas ise haruldaselt vastu- pidav. Ta võib nälgida üle aasta, kuivades peaaegu läbipaistvaks lestaks, kuid elus on ta siiski. Ta võib nädalate viisi kuni kümne- kraadilise külma käes viibida, ilma, et sureks. Soodsates oludes, nimelt paraja toa soojuse ja tarviliku toidu juures on ta aga imekiire sigi- nema. Niisuguste omaduste tõttu on lutikate vastu võitlemine ja nende hävitamine küllalt tülikas ja raske, kuid mitte võimatu. Kui luti- kaid, mitte ainult kehvades oludes, vaid ka rikaste inimeste toredates korterites nii sage- dasti leidub, siis on selle põhjuseks kõige enam inimeste ükskõiksus, tuim alistumine pahele ja lohakus.

Kuidas lutikate vastu võidelda?

Mis lutikaid hävitavasse abinõudesse puu- tub, siis mõjuvad nende vastu kõige kindlamini ja kiiremini mürgised gaasid, eeskätt sini- happe ehk tsünaanvesiniku gaas. Kuna viimane

aga väga mürgine on, tuleb teda asjatundjate, kas mõne arsti, velskeri või — kus nad olemas on — eri ametmeeste, desinfektorite juhatusel tarvitada. Mõnekroonilist kulu ei peaks sellejuures mitte kardetama.

Vähem hädaohtlik ja hõlpsam on väävligaasi tarvitamine. Sellega saab juba teatava ettevaatuse juures iga korteriomani ise hakkama. Ainult paariks päevaks peab ta oma perega korterist välja kolima, mis ju suvisel, soojal ajal suuremaid raskusi ei sünnita. Kuid ka külmemal ajal leidub ju selleks enamasti võimalusi.

Väävligaasi tarvitades tuleb järgmiselt toimida. Metallist, eriti teras-, vask-, hõbe- ja kuldasjad tuleb tubadest välja viia, sest nad muutuvad väävli mõjul mustaks. Samuti tuleb värvitud riietega teha, väävel mõjub riide värvile pleegitavalt. Muud asjad võivad jääda. Magamisriided, kotid, madratsid ja padjad tuleb hästi laiali laotada, et gaas neile igakülgselt vabalt juurde pääseks. Edasi tuleb kõik avaused, nagu õhuvahetusaugud, ahju- ja pliidaüksed tugevasti sulgeda, tarbekorral kinni kleepida, et tõmbust ei oleks. Ka akende ja väliste uste praod tuleb hoolsasti paberiga kinni kleepida. Siis võtame tugevad terved raudpajad või katlad, paigutame nende põhja natuke kuivi puupilpaid ning pilbaste peale, toa suuruse järele, 1—2 naela tükis ehk pulkades kollast väävlit. Katelde alla põrandale või lauale asetame laia laperguse kivi. Igasse tuppä tuleb asetada seesugune katel väävliga. Kui kõik ettevalmistused tehtud, kallame väävli peale pisut piiritust ja pistame siis tikuga tule otsa. Ise lahkume aga kiiresti toast. Ka väline uks, mille kaudu korterist lahkume, tuleb välispidi paberiga pragude kohalt klee-

pida. Väävli põlemisest tekkiv lämmastav gaas hävitab kõik tubades leiduvad elusolevused ühes nende munade ja tõukudega. Paarikümne tunni pärast avame ettevaatlikult välise ukse, laseme ta paar tundi lahti olla, siis võib juba tuppa astuda, kõik aknad ja ukсед avada, et tugev tõmbetuul tekiks ning väävlihaisu kaasa viiks. Paari päeva jooksul tundub tubades veel väävlihaisu, kuid seda võib välja kannatada ega tee see tervisele paha.

Kes gaasitamist ette ei taha võtta, peab võitluses lutikate vastu järgmist taktikat tarvitama. Neid peab järjekindlalt ja nii sagedasti kui võimalik nii öelda taga kiusama. Peab vähemalt paar korda nädalas kõik kohad, kus lutikad asuda võivad, nagu mööblid, voodid seinapraod j. n. e., hoolsasti järele vaatama ja puhastama, peene puupilka abil lutikaid ja ka nende mune välja kookides ja ära hävitades. Selle järele tuleb lutikate asukohtadesse tärpentiini, lambiõli või bensiini kallata. Eriti hea mõjuga on tärpentiin, kui talle pisut karbolihapet juurde lisada. Ka sabadilla-äädikas, mida apteegist osta saab, mõjub hästi. Kuivadest rohtudest oleks nimetada sabadillaseemnepulber, tuntud täidevastane rohi. Kuid ka lutikatele mõjub ta õige hävitavalt.

Rohukauplustes ja apteekides on mitmesugused välismaa patenteeritud rohud müügil, milledest suurem osa järjekindlal tarvitamisel lutikate vastu õige hästi mõjuvad.

Nende rohtude abil lutikatele korduvalt ja järjekindlalt peale tungides saame kindlasti peagi nende üle võidu.

PRUSSAKAD.

Prussakaid on kaht liiki, kollakas-pruunid ja mustad. Viimased esinevad meie maal

harva. Prussakad on tiibadega putukad, kuid oma lennuvõime on nad kaotanud. Ainult allapoole hüpates ajavad nad tiivad laiali, mis neid järsu kukkumise eest kaitseb. Jooksma on nad aga väledad.

Ema-prussaka iseäralduseks on, et ta oma mune mitte üksahaaval ei mune, vaid erilise tupe sees, mis sisaldab keskmiselt kuni 20 muna. Munadest arenevad esiteks vastsed ja nukud ning viimastest umbes 3 kuu jooksul noored prussakad. Viimast asjaolu tuleb prussakate hävitamisel silmas pidada. Kuna mitmesuguses arenemise astmes olevaist vastseist ja nukkudest jällegi noored prussakate põlved ilmuvad, peab selleks, et neist jäädavalt lahti saada, võitlust nende vastu jätkama vähemalt 3 kuud.

Kui igalpool, ka toiduaineil, ümberroomajad ja mustuselevitajad on prussakad ka tervis-hoiuliselt seisukohalt kardetavad.

Hävitada saab neid mõnesuguste mürkainetega, nagu tuntud pariisirohelisega (vase ja arseeniku ühend.), mee või siirupi hulka segatud fosforiga jne. Kuna aga prussakad igalpool toiduaineil liiguvad, ei ole kangete mürkide tarvitamine mitte soovitav.

Prussakatest saame jagu üsna süütute vahendite abil, kui neid vahendeid järjekindlalt ja õieti tarvitame. Nimelt boorhappe ja boraksi abil. Boorhapet ehk ka boraksit tuleb lahustada suhkruvees (umbes 1 teelusika-täis boorhapet joogiklaasi täie hästi magusa suhkruvee kohta) ning seda paigutada taldrikutel igale poole, kus prussakad liiguvad, eriti ööks. Sellejuures tuleb aga hoolt kanda, et nad kusa-gilt mujalt juua ei saa. Boorhapet kui ka boraksit võib ka kartulipudruga või märja leivaga segatult välja panna.

A

6824

639651575

K.-Ü. „AGRONOOMI“ LAOS

TALLINNAS, PIKK 40 - TARTUS, HOLMI 12

ON SAADAVAL PRAKTILISI TEADMISI
KÄSITAVAID RAAMATUID IGA PÖLLU-
MAJANDUSE HARU KOHTA KUI KA KO-
DUMAJANDUSE ALALT SÕNA LAIEMAS
MÕTTES

NÕUDKE HINNAKIRJU!

HIND 10 SENTI